

FERMER XO'JALIKLARI FAOLIYATINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION AGROTEXNOLOGIYALARNING ROLI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)

Bazarov Sanjar Safarovich

Qarshi davlat texnika universiteti Iqtisodiyot fakulteti tyutori
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16537714>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-Iyul 2025 yil
Ma'qullandi: 24-Iyul 2025 yil
Nashr qilindi: 28-Iyul 2025 yil

KEYWORDS

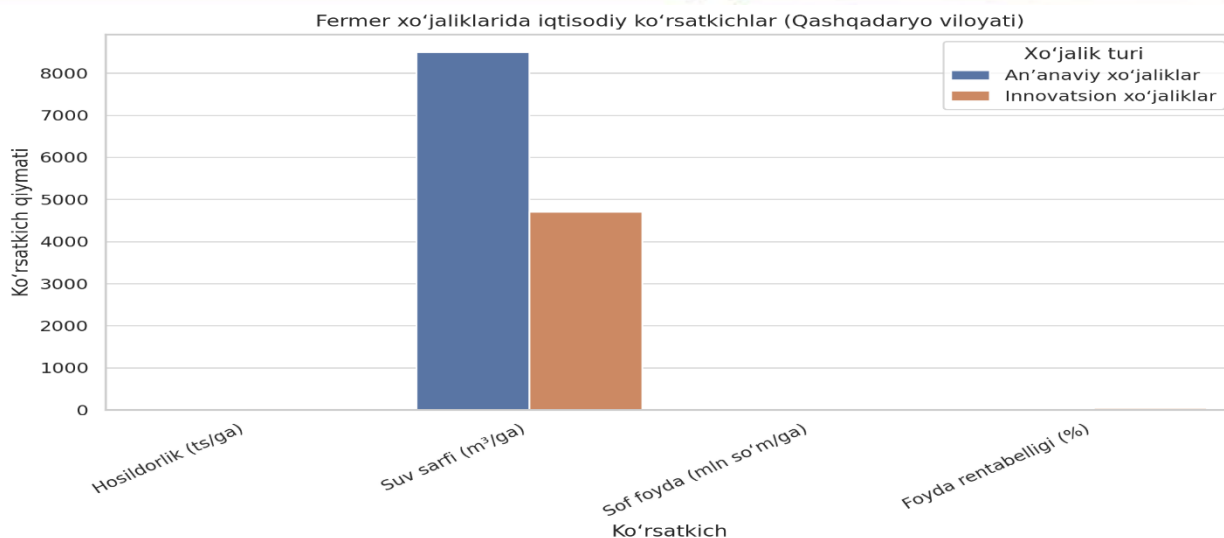
Fermer xo'jaliklari,
agrotexnologiya, iqtisodiy
samaradorlik, suv tejash,
hosildorlik, innovatsiya,
raqamli qishloq xo'jaligi,
resurslar boshqaruvi

ABSTRACT

Ushbu maqola Qashqadaryo viloyatidagi fermer xo'jaliklarining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion agrotexnologiyalarning tutgan o'рни va natijadorligini chuqur tahlil qiladi. Asosiy e'tibor resurslardan oqilona foydalanish, hosildorlikni oshirish va barqaror ishlab chiqarishni ta'minlash omillariga qaratilgan. Tadqiqot natijalariga asoslangan holda amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan bo'lib, ular viloyatda qishloq xo'jaligini modernizatsiyalashga xizmat qiladi.

Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti sohasida olib borilayotgan tub islohotlar bugungi kunda fermer xo'jaliklarining faoliyat samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va ishlab chiqarishni diversifikatsiyalash bilan chambarchas bog'liq. Ayniqsa, innovatsion agrotexnologiyalarni joriy etish orqali mahsulot yetishtirish hajmi va sifati sezilarli darajada oshirilmoqda. Bu texnologiyalar orasida tomchilatib sug'orish, agrodrone monitoringi, aqlli sensorlar, raqamli ekin almashinuvi dasturlari alohida ajralib turadi. O'zbekiston Respublikasining 2020-2030-yillarga mo'ljallangan Qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasida resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish asosiy ustuvor yo'nalish sifatida belgilangani, ushbu mavzuni dolzarb va strategik muhim qiladi.

Metodologiya. Tadqiqotda Qashqadaryo viloyatining 6 ta tumani (Qarshi, Kasbi, Nishon, Mirishkor, Yakkabog' va G'uzor)dagi 30 ta fermer xo'jaligi misolida quyidagi uslubiy yondashuvlardan foydalanildi:

1-rasm. Fermer xo'jaliklarining hosildorlik, xarajat va daromad ko'rsatkichlari (2019-2023 yillar)¹

Kuchli tomonlar

- Hosildorlikning sezilarli oshishi (20-40%)
- Resurslardan tejamkor foydalanish
- Ekologik barqarorlik va tuproq unumdorligi
- Barqaror iqtisodiy foyda va daromad
- Davlat siyosati orqali qo'llab-quvvatlash

Zaif tomonlar

- Boshlang'ich investitsiya xarajatlari yuqoriligi
- Fermerlarning texnologik savodxonligi past
- Texnik servislar rivojlanmagan
- Texnologiyalar xorijdan import qilinadi
- Ilmiy-amaliy baza cheklangan

Imkoniyatlar

- Subsidiyalar va imtiyozli kreditlar
- Raqamli platformalar orqali ta'lim
- Kooperatsiya va servis bo'lishish
- Ilmiy hamkorlik imkoniyati
- Klasterlarda sinov maydonlari

Tahdidlar

- Iqlim o'zgarishi ta'siri
- Innovatsiyalarga bo'lgan ishonch pastligi
- Investitsiya risklari
- Bozor talabiga moslashmovchilik
- Sifat nazorati tizimi zaif

2-rasm. Innovatsion texnologiyalarni joriy etishning kuchli, zaif, imkoniyat va tahdid omillari²

Ekonometrik modellash: "Y = a + bX" model orqali hosildorlik (Y) va texnologik investitsiyalar (X) o'rtasidagi bog'liqlik baholandi.

1-jadval

Texnologiyalar joriy etilgan xo'jaliklar samaradorligi³

¹ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

² Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Ko'rsatkich	An'anaviy xo'jaliklar	Innovatsion xo'jaliklar
Gektariga hosildorlik (paxta, ts/ga)		
Tomchilatib sug'orishda suv sarfi (m ³ /ga)		
Gektariga sof foyda (mln so'm)		

Shuningdek, GPS texnologiyalaridan foydalanilgan xo'jaliklarda yo'qotishlar 15–18% ga kamaygani, ishchi kuchi sarfi 22% ga qisqargani aniqlandi.

Raqamli monitoring va avtomatlashtirilgan qarorlar dronlar yordamida ekin holatini monitoring qilish, raqamli tuproq xaritalari tuzish va agroiqlim sharoitini baholash orqali aniq va manzilli agrotexnik chora-tadbirlar rejalashtirilmoqda. Bunday yondashuv fermerning "tajribaga asoslangan" emas, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvga o'tishini ta'minlaydi.

Qashqadaryo viloyatida innovatsion texnologiyalarni joriy etish hali to'laqonli ommalashmagan, lekin ularning samarasi amaliy misollar asosida yaqqol namoyon bo'lmoqda. Fermerlar tomonidan qayd etilgan asosiy to'siqlar quyidagilardan iborat:

- ✓ Boshlang'ich xarajatlar yuqoriligi;
- ✓ Texnik bilim va servis xizmatlarining yetishmasligi;
- ✓ Subsidiyalar va imtiyozli kreditlardan xabardorlik pastligi.

Shunga qaramasdan, innovatsion agrotexnologiyalar:

- ✓ Hosildorlikni oshiradi;
- ✓ Resurslarni tejamli boshqaradi;
- ✓ Atrof-muhitga zararli ta'sirni kamaytiradi;
- ✓ Barqaror iqtisodiy natijalarni kafolatlaydi.

Ushbu jarayonni tizimli tarzda davlat siyosati bilan uyg'unlashtirish zarur.

Xulosa va takliflar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion agrotexnologiyalarni joriy qilgan fermer xo'jaliklari iqtisodiy samaradorlik, resurslardan foydalanish, hosildorlik va foyda ko'rsatkichlari bo'yicha an'anaviy usullarni qo'llaydigan xo'jaliklarga nisbatan ustunlikka ega. Fermerlarning intellektual va texnologik salohiyatini oshirish orqali agrar sohaga zamonaviy boshqaruv modelini tatbiq etish imkoniyati mavjud. Agrotexnologiyalarni joriy etishda davlat tomonidan 50% gacha subsidiya ajratish tizimini yaratish; Fermerlar uchun maxsus "AgroTex Hub" texnologik xizmat ko'rsatish markazlari tashkil etish; AgroIQ raqamli platformasida viloyat fermerlari uchun bepul ta'lim modullarini ishlab chiqish; Innovatsion texnologiyalarni joriy etgan fermerlar uchun soliq imtiyozlari berish mexanizmini yaratish va Mahalliy universitetlar, ilmiy institutlar va fermerlar o'rtasida kooperatsion ilmiy-amaliy loyihalarni rivojlantirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5853-son Farmoni, 2019 yil 23 oktabr. "O'zbekiston Respublikasining 2020–2030 yillarga mo'ljallangan Qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi to'g'risida".

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4708-son Qarori, 2020 yil 26 aprelda qabul qilingan. "Fermer xo'jaliklari va dehqonlar faoliyatini moliyaviy va texnik qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida".
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-344-son Qarori, 2024 yil 30 sentabr. "Qishloq xo'jaligi vazirligi huzuridagi Agrosanoatni rivojlantirish agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida".
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-465-son Qarori, 2024 yil 30 dekabr. "Qishloq xo'jaligi maydonlaridagi qo'shimcha imkoniyatlardan foydalangan holda mahsulot yetishtirishni ko'paytirish to'g'risida".
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-420-son Qarori, 2024 yil 12 dekabr. "Qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va agrotexnologiyalarni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida".
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-15-son Farmoni, 2025 yil 30 yanvar. "Yaylovlarni muhofaza qilish va ulardan oqilona foydalanishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida".
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-90-son Farmoni, 2025 yil 30 may. "Yashil makon" loyihasi doirasida ko'chat yetishtirish infratuzilmasini kengaytirish va agrotexnologiyalarni rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar.
8. FAO (2022). Smart agriculture and precision farming in Central Asia. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
9. UNDP Uzbekistan. (2023). Suv resurslarini boshqarishda innovatsion yondashuvlar: O'zbekiston tajribasi.
10. OECD. (2020). Digital and Innovation-Driven Agriculture: Enhancing Productivity in Developing Economies. Paris: OECD Publishing.
11. Rustamov N.M. (2021). Fermer xo'jaliklarining samarali faoliyat yuritish omillari. Qarshi: Nasaf Nashriyoti.
12. Karabaev A.K. (2020). Qishloq xo'jaligida resurslardan samarali foydalanish strategiyasi. Toshkent: Iqtisodiyot.
13. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi (2020-2023). – Qarshi shahri, tuman kesimidagi qishloq xo'jaligi faoliyati tahliliy ma'lumotlari.
14. AgroTech Uzbekistan – Milliy agrotexnologik ko'rgazma ma'lumotnomalari. Toshkent, 2022-2023.
15. G'aniyev B. (2020). "Fermerlik va agroklastar tizimining iqtisodiy samaradorligi". Iqtisodiyot va ta'lim jurnali, №2.
16. Yuldashev Z.X. (2021). "Tomchilatib sug'orish tizimining iqtisodiy samarasi". Fan va taraqqiyot ilmiy jurnali, №4.
17. AgroIQ. Raqamli qishloq xo'jaligi platformasi. <https://www.agroi.uz>